

Ekklesia Breda 5 maart 2017

Serie: Oervloed – thema: Dit volk – gelezen: Exodus 15 (Lied van Mozes)

Toespraak Franck Ploum

1.

Wat is dat voor een God, die het ene volk naar de vrijheid voert en het andere doet omkomen in de zee van vernietiging? Kan zo'n nationalistische God wel schepper van hemel en aarde, bedwinger van oervloed zijn? Dat lijkt me een belangrijke vraag in het licht van het uittochtverhaal van het volk Israël uit Egypte. Immers: ook vandaag speelt die vraag nog steeds door in vele discussies over uitverkoren volk, recht op land.

De Palestijnse theoloog Mitri Raheb, heeft deze vraag tot een centraal thema gemaakt in zijn Palestijnse bevrijdingstheologie: Hij is voorganger van de Lutherse gemeente in Bethlehem, de stad waar zijn familie als duizenden jaren woont. Hoe kan die God van de bijbel onze God zijn, wanneer met een beroep op diezelfde God ons land wordt bezet, onteigend, nederzettingen gebouwd worden en ons volk wordt onderdrukt en gevangengezet?

2.

Oervloed is de bijbelse metafoor voor fundamentele bedreiging. De term duikt steeds weer op wanneer er schoon schip gemaakt moet worden. Wanneer omgangsvormen niet meer kloppen en het samenleven is verworden tot onderdrukking van de een over de ander. Oervloed staat voor een wereld in chaos, waarin het ene volk het ander naar het leven staat.

In het *lied van Mozes* na de tocht dwars door de zee wordt oervloed twee keer in een adem genoemd met Egypte. 'Oervloeden over hen heen' (Ex. 15,5) en 'oervloeden stolden in het hart van de zee' (Ex. 15,8). Egypte is het land van de oervloed, het land van duisternis en chaos, van onderdrukking en slavernij. Is dat per definitie zo? Er zijn ook momenten waarop het land Egypte redding brengt. Hoe kwam het Joodse volk ook al weer terecht in Egypte? Omdat het onderdak bood toen er in de rest van de wereld hongersnood heerste. Zowel Abraham als Jozef, zijn broers en hun vader Jakob wisten zo te overleven. Ook Jezus werd door zijn ouders meegenomen naar Egypte, ze verteld het bijbels verhaal, om te ontkomen aan de kindermoord door Herodus. Kortom zo eenduidig is de automatische koppeling tussen Egypte en onderdrukking, Egypte en duisternis nu ook weer niet.

Na de Tweede Wereldoorlog wilden de meeste Nederlanders niets meer met Duitsers te maken hebben. Alle Duitsers waren immers moordenaars, Nazi's. Dat was toch dat volk dat in z'n geheel achter Hitler was aangelopen? En aan Nederlandse kant was het natuurlijk precies andersom. Heel Nederland – met uitzondering van de NSB'ers had na de oorlog in het verzet gezeten. Het heeft decennia geduurd – en nog – voordat in dat beeld enige nuance is gekomen en er ruimte kwam om te zien wat er precies in Duitsland wel en niet gebeurd is, hoe jonge mannen geen enkele keuze hadden wanneer het om het leger ging en hoe vele individuele Duitsers zich op allerlei manieren hebben verzet tegen het regime. En Nederland: wanneer iedereen in verzet kwam, waarom zijn er dan juist hier zoveel Joden opgepakt en vermoord? Het beeld van Duitsland als een grote duisternis en Nederland als baken van licht, de werkelijkheid is achteraf gezien meestal niet zwart of wit, maar grijs.

3.

In het boek Exodus is voortdurend sprake van Egypte. Er wordt gesproken van een grote rivier, vertaald wordt dan 'De Nijl', maar dat staat er niet. Er zijn aanduidingen en omschrijvingen die sterk doen denken aan Egypte. Maar overal waar we Egypte zeggen, staat in het Hebreeuws het woord Mitsrajim, en dat is niet de aanduiding voor het geografische land Egypte, het betekent 'angstland'. Egypte wordt gezien als een angstland, een Angstcomplex is het, daar langs de grote rivier.

In de bijbel wordt niet een God opgevoerd die het ene land uitverkiest en het andere vernietigd. In de bijbel worden verhalen verteld die dienen als metafoor. De uittocht uit Egypte is geen historische gebeurtenis die je in de geschiedenisboeken terug kunt vinden. In de geschiedenisboeken vindt je wel feiten over ballingschap, oorlog en onderdrukking, over hongersnood en slavernij. De bijbel vertelt hoe mensen zijn weggetrokken uit angstlanden, uit duisternis, hoe ze oervloeden - fundamentele bedreigingen - al dan niet overleefd hebben.

Angstland Egypte is niet toen en daar op de kaart aanwijsbaar. Nee, angstland is hier en nu, overal waar volken elkaar naar het leven staan. Angstland is in ons wanneer we Nederland weer voor de Nederlanders willen maken. Angstland is in mij wanneer is me laat leiden door zwart-wit denken, door *wij* en *zij* of wanneer ik mezelf opsluit in mijn eigen Egypte en mijn frustratie botvier op een ander, mijn onmacht afreageer op mijn buurman, mijn mislukkingen en teleurstellingen buiten mijzelf leg in plaats van ze te bezien, te onderzoeken en te ontdekken hoe het beter, anders kan.

4.

Mitri Raheb komt in zijn bevrijdingstheologie tot de conclusie dat er geen oplossing komt voor de volken in en rond Palestina zolang er gedacht blijft worden vanuit scheiding. De enig duurzame oplossing is, zo bepleit hij, dat we gaan inzien en accepteren dat dit gebied sinds duizenden jaren de woonplaats is van vele volken: Joden, Christenen en Moslims. Wij moeten leren samenleven met elkaar, is zijn conclusie. Dat betekent dus geen claim op land, geen exclusieve uitverkiezing, dat betekent een stoet van volken, rassen en talen, die het angstland achter zich willen laten en op weg gaan naar beloofd land, waar het goed is te leven met elkaar. Een stoet van volken dat oervloed overwint, door paard en wagens in de zee te gooien en wapentuig te vernietigen.

Het bijbels verhaal zegt dat er een kracht in ieder van ons werkzaam is die dit visioen, deze hoop levend houdt. 'Ik zal er Zijn', is de naam van die kracht, die God. *Geduldig, lankmoedig, vriendschap zonder einde*, zo wordt die God verderop in het boek Exodus genoemd. In zuilen van licht worden volken die kiezen voor menselijkheid en leefbaarheid geplaatst. In wolken van duisternis wordt gehuld wat onleefbaar is en onderdrukkend werkt, wat goed leven en toekomstperspectief ondermijnt. Die kracht, die God, daar gaat het in het bijbels verhaal over.

5.

Wat voor volk willen we zijn. Volk van 'angstland' of volk van 'goed wijdt land'? Die vraag wordt ons de komende weken gesteld. Ieder van ons zal daar zelf een keuze in moeten maken. Niet eenvoudig, de meningen buitelen zoals altijd over elkaar heen en iedere politicus, elke partij denkt – en velen oprecht- de juiste koers te kennen naar toekomst. Hangt ons een wolk van duisternis en chaos boven het hoofd of wordt het een vuurkolom die voorop gaat? Of wordt de werkelijkheid ook nu weer grijs?

Belangrijk is dat we fundamentele bedreigingen onder ogen zien, maar ons er niet door laten leiden. Dat we de gevoelens die deze bedreigingen met zich meebrengen serieus nemen, maar ze niet groter maken dan ze zijn. Dat we geen claim op dit land leggen als ware het van ons, even vergetend waar wijzelf en onze voorouders allemaal vandaan zijn gekomen om hier een goed leven op te bouwen.

Een land, een volk dat haar eigen geschiedenis vergeet is gedoemd tot angstland te verworden en door oervloed te worden overspoeld.

Dat het zo niet moge zijn.